

[8]

Traduir i corregir

La traducció

QUÈ VOL DIR TRADUIR UN TEXT

Traduir és expressar en una llengua el que es diu o s'escriu en una altra, o en altres paraules, traslladar el sentit del text original al text terminal. Tanmateix, la traducció no és —o no hauria de ser— un simple intercanvi d'etiquetes, és a dir, la substitució dels mots d'una llengua per altres mots d'una altra llengua.

Ampliació de continguts

El **significat** no es limita a la referència i la definició d'un terme o un grup de termes, sinó que remet a un conjunt de coneixements no estrictament associats a un mot o a una oració. Així, un mot o una oració no signifiquen només la seva definició o la dels seus formants (informació lingüística), sinó tota la informació rellevant associada al seu ús i al coneixement que n'han adquirit els parlants (informació extralingüística). El traductor ha de saber destriar entre aquests coneixements els que són pertinents en el context en què s'utilitza el mot o l'oració en qüestió. Per aquest motiu, per poder traduir un text, el traductor ha de disposar de prou informació no lingüística que l'orienti a l'hora de trobar l'equivalent en l'altra llengua.

La **competència traductora** s'ha de considerar una suma de diversos coneixements o competències essencials que interactuen per dur a terme els processos mentals principals que implica la traducció: la competència lingüística, la competència extralingüística i la competència metodològica o estratègica.

La **competència lingüística** és el conjunt de coneixements lingüístics orals i escrits que un parlant té sobre una llengua concreta. Al seu torn, la **competència extralingüística** comprèn els coneixements de la matèria i el coneixement del món, o coneixement enciclopèdic, és a dir, el saber que el parlant té dels fenòmens que l'envolten i de les seves relacions. Finalment, la **competència metodològica**, o estratègica, té com a objectiu compensar les mancances de les altres dues competències. En cas de presentar-se un problema específic de traducció, aquest tipus de competència s'encarrega de cercar i aplicar procediments per resoldre'l, és a dir, determina quina mena de coneixements hem d'adquirir i quines fonts hem de consultar per adquirir-los.

Exemple

La frase feta *hi ha roba estesa* es pot entendre en sentit literal (algú informa algú altre que s'ha estès roba) i en sentit figurat (algú adverteix algú altre de la presència d'una persona o més davant les quals no convé parlar d'alguna cosa). Un traductor a l'anglès, per exemple, no l'ha de traduir paraula per paraula (*there is washing*

hanged out), sinó que ha de buscar en anglès l'oració equivalent al sentit figurat (*there's someone listening* 'hi ha algú que escolta' o *careful what you say* 'compte amb el que dius').

Un altre exemple és la traducció a l'anglès de la fórmula de matrimoni *Us declaro marit i muller*, que correspon a *I pronounce you man and wife* (que és la manera convencional de dir-ho en anglès) i no pas a *I declare you husband and wife*, que significa el mateix, però que pronunciada en un casament podria invalidar la cerimònia.

Per fer una bona traducció, tant durant la fase pròpiament de traducció com durant la fase de revisió de la traducció, s'han de tenir en compte les **recomanacions següents**:

[1] Interpretar adequadament l'original i tenir molta cura a no canviar el sentit, la intenció o les metàfores, els sentits figurats o les ampliacions de camps semàntics que l'autor ha posat a l'original, sempre que s'expressi amb claredat i coherència.

[2] Evitar les faltes bàsiques de correcció de tot tipus (ortogràfiques, morfosintàctiques i lèxiques).

[3] Aconseguir una traducció fluida, natural i sense rigidesa.

[4] Controlar el grau d'intervenció en el text original i evitar la incorporació d'interpretacions personals.

[5] Seguir els criteris establerts en el llibre o manual d'estil de l'editorial o organisme que encarrega la traducció.

[6] Consultar a l'autor del text els dubtes que hagin sorgit durant la traducció.

Finalment, s'ha de tenir en compte que la traducció és més una art que una ciència —i encara més la literària—, i, per tant, a l'hora d'avaluar la qualitat d'una traducció només es pot parlar d'una adequació més o menys encertada respecte a l'original.

Per traduir no n'hi ha prou de saber "molt bé" dues llengües. Si bé la traducció requereix tenir habilitats i aptituds lingüístiques, cal disposar d'altres **coneixements indispensables per fer una traducció de qualitat**. Aquests coneixements són de caràcter extralingüístic i resulten tan importants o més que les habilitats lingüístiques.

Un bon traductor ha d'estar capacitat per triar la solució més adequada quan n'hi ha més d'una de possible, per saber fins a quin punt s'ha d'allunyar de l'original, per fer arribar al lector un concepte de la llengua original que no té un equivalent en la llengua de traducció, per saber fins a quin punt pot variar l'ordre de la frase del text original, per traduir una metàfora o un joc de paraules, etc.

Ampliació de continguts

Per tant, per traduir i per resoldre els problemes que van sorgint en el procés de la traducció, es necessiten diversos coneixements i habilitats. Així, en el currículum del traductor professional han de constar alguns dels títols o aprenentatges següents:

- Llicenciatura de Traducció i Interpretació o de Filologia (llengües modernes i llengües clàssiques), entre d'altres.
- Coneixements de llenguatges d'especialitat (terminologia jurídica, mèdica, matemàtica, etc.).
- Habilitació per a la traducció i interpretació jurades de la Secretaria de Política Lingüística o del Ministeri d'Afers Estrangers.
- Coneixements i pràctica d'interpretació, ja sigui per a intèrpret acompanyant ja sigui per a intèrpret simultani.
- Cursos d'aprofundiment en el coneixement de llengües.
- Coneixements informàtics pel que fa a programari de suport a la traducció (sistemes de traducció automàtica, sistemes de traducció assistida, memòries de traducció, bases de dades, etc.).
- Coneixements d'eines per al tractament de textos (Excel, PowerPoint, FrontPage, etc.).

El fet de tenir competència lingüística en dues o més llengües no garanteix necessàriament una bona traducció, ja que a més s'ha de tenir competència extralingüística en cada idioma i competència estratègica per controlar el procés de traducció.

TIPUS DE TRADUCCIÓ

El concepte de traducció engloba diferents modalitats, les quals han aparegut i evolucionat d'acord amb les societats humanes. Aquestes modalitats responen a diversos factors, com ara el suport de la traducció (oral o escrit), el caràcter de la informació (literària o especialitzada) o la mecànica de la traducció (mot per mot o lliure), entre d'altres.

La **traducció simultània** consisteix a traduir oralment a mesura que és pronunciat un text en la llengua original. Per tant, aquesta modalitat de traducció requereix el domini de les habilitats lingüístiques orals, és a dir, la comprensió i l'expressió orals. Es caracteritza per la pressió temporal a què està subjecte l'intèrpret, ja que disposa de molt poc temps per comprendre el missatge original i formular-lo en la llengua terminal.

Des del punt de vista històric, la interpretació ha estat la primera modalitat de traducció, la qual va sorgir per cobrir les necessitats de comunicació entre parlants de llengües diferents.

La **traducció paraula per paraula** és la que es duu a terme atenent a l'estructura morfològica, lèxica i sintàctica del text, sense tenir en compte la coherència textual. Per això, aquest tipus de traducció esdevé molt poc llegible, especialment quan les llengües en joc tenen sintaxis molt diferenciades. En principi, doncs, la traducció d'un text no s'ha de fer paraula per paraula sinó per blocs de sentit.

Exemple

La traducció paraula per paraula implica, en sentit estricte, mantenir les paraules en l'ordre en què apareixen en la llengua original, la qual cosa no sempre és possible, perquè entre algunes llengües hi ha grans diferències a l'hora de disposar les paraules

en la frase.

Fixeu-vos, per exemple, en el següent text mandarí transcrit amb alfabet romà i, a sota, la corresponent traducció literal al català (és un exemple extret de l'obra de R. Muñoz Martín *Lingüística per a la traducció*).

Jien tien women zhai ke tang shan tao lun yi ben shu ta miao xei le zhang zheng gei ren min dai lai de ku nan. (mandarí)

Avui nosaltres a classe parlar una llibre això descriure guerra causar gent portar dificultat. (català)

La traducció correcta és: "Avui a classe hem parlat d'un llibre que descriu la guerra. Explica les dificultats que la gent patia aleshores".

A la taula següent hi ha altres exemples:

Original	Traducció literal	Traducció correcta
Kino awaked in the near dark. (<i>La perla</i> , de John Steinbeck)	En Kino es despertà en la prop de fosc.	En Kino es despertà quan era quasi fosc. (trad. Jordi Arbonès)
The day had drawn only a pale wash of light in the lower sky to the east. (id.)	El dia només havia dibuixat una pàl·lida pinzellada de llum en el cel baix cap a l'est	El dia només havia estès una pàl·lida pinzellada de llum a la part baixa del firmament cap a llevant. (id.)
Birth be hanged! (<i>La fira de les vanitats</i> , de William Thackeray)	Que el naixement sigui penjat! (Que el penguin, el naixement!)	Al diable la nissaga! (id.)
...Rebecca said, very much moved. (id.)	...digué la Rebecca molt commoguda.	...exclamà Rebecca d'allò més commoguda. (id.)
I'm an old man, but a good'n. I'm good for twenty years. (id.)	Sóc un vell, però un de bo. Sóc bo per vint anys.	Sóc vell, però bo. Encara tinc corda per vint anys més. (id.)

La unitat de sentit no sempre és la paraula, sinó que també ho pot ser un grup de mots o tota una frase, per la qual cosa de vegades es tracta de buscar l'equivalent de tota una expressió o de traduir una idea amb paraules diferents de les que s'utilitzen en la llengua original. A més, cada llengua té una percepció particular de la realitat i, per tant, una manera particular d'expressar-la.

Una traducció paraula ,per paraula de vegades és fruit de la manca de coneixement de la llengua original. En aquest cas el resultat de la traducció seran estructures sintàctiques pròpies de la llengua original traslladades —i alienes— a la llengua terminal, la qual cosa incidirà de manera negativa en el grau de naturalitat de la traducció.

Ampliació de continguts

Així, doncs, la traducció paraula per paraula és desaconsellable per les raons següents:

[1] Diverses paraules en la llengua original poden funcionar com una de sola en la llengua d'arribada.

[2] A una paraula de la llengua original en pot correspondre una altra, diverses o cap en la llengua d'arribada.

[3] Algunes paraules es poden traduir per més d'una paraula.

[4] L'ordre de les paraules en les oracions pot variar segons la llengua a què es tradueixi.

Per aquestes mateixes raons, la traducció automàtica —sistema basat essencialment en la traducció mot per mot— requereix indiscutiblement la intervenció humana.

Ja al segle XII, Maimònides advertia dels perills de la traducció paraula per paraula:

"Quien quiere traducir de una lengua a otra, y se dispone a verter siempre una palabra determinada por otra palabra que le corresponda, pasará muchos trabajos y dará una traducción incierta y confusa. Este método no es bueno: el traductor debe, ante todo, comprender el desarrollo del pensamiento, y luego exponerlo y referirlo de manera que el mismo pensamiento resulte claro y comprensible en la otra lengua." [Extret de V. GARCÍA YEBRA]

La **traducció literària** és la que es fa sobre les obres elaborades amb llenguatge literari (poesia, teatre, novel·la, conte, assaig, etc.). El traductor literari, a més d'afrontar les dificultats que presenta qualsevol traducció, ha de vetllar per la bellesa del text, l'estil i les marques estilístiques (lexicals, gramaticals o fonològiques), tenint en compte que aquestes marques poden variar d'una llengua a una altra.

Ampliació de continguts

En aquest sentit, la feina de traducció és essencialment creativa, ja que traduir un autor literari implica una gran responsabilitat per al traductor, perquè no l'ha de trair ni en la forma ni en el fons de l'obra. A més, ha d'aconseguir que el lector de l'obra traduïda s'interessi per l'autor que l'ha escrit i tingui ganes de llegir-ne més llibres.

Un dels reptes que es poden presentar a un traductor —deixant a part la traducció de literatura, especialment poesia— és la **traducció d'eslògans publicitaris**, ja que, a més de fer al·lusió als referents culturals dels consumidors potencials (molts cops mitjançant metàfores i jocs de paraules), han de ser eufònics en la llengua en què es transmeten. Esdevenen, doncs, casos paradigmàtics de la inviabilitat de la traducció literal.

Exemples

CASTELLÀ

CATALÀ

La chispa de la vida

Un esclat de vida

No hay otra igual

No en trobaràs una de millor

21
Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC i UVIC), que han dirigit els serveis lingüístics de la UAB i la UPC.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

Se derrite en tu boca, no en tu mano

Se't desfà a la boca, no als dits

El mimo de desayunar

El plaer d'esmorzar

La solución está en tus manos

Depèn de tu

La **traducció especialitzada** inclou una gran varietat de modalitats, caracteritzades per l'àrea de coneixement. Dins aquest tipus s'inclouen la traducció científicotècnica, l'economicojurídica i un ampli ventall que pot abraçar des de l'agricultura fins a la ramaderia, passant pels esports o l'arquitectura. Els textos es caracteritzen per tenir una terminologia i una fraseologia específiques de cada disciplina, per la qual cosa el traductor ha de conèixer aquest vocabulari especialitzat, a més de tenir nocions de la matèria que tradueix.

La **traducció jurada** és la traducció de caràcter oficial d'un document generalment de tipus jurídic, administratiu o econòmic que és feta per un traductor o intèrpret jurat, nomenat per l'autoritat competent, i certificada per aquest professional amb el segell i la signatura per donar fe pública del document i de la fidelitat de la traducció. Per tant, una traducció jurada es diferencia d'una traducció normal perquè és signada i segellada per un traductor habilitat per fer-ho i té, a més, caràcter oficial davant les autoritats (ministeris, jutjats, institucions acadèmiques...).

En aquest sentit, la traducció jurada es pot utilitzar per avalar la informació traduïda, ja que el traductor assumeix la responsabilitat de la traducció amb la seva signatura i segell reconeguts. Per això mateix, és a dir, pel fet que els documents han de portar obligatòriament la signatura i el segell del traductor, aquest tipus de traduccions només es pot subministrar en paper.

El concepte de traducció engloba diferents modalitats, cada una de les quals requereix el domini d'unes habilitats i uns coneixements lingüístics determinats.

PROBLEMES I ERRORS DE TRADUCCIÓ

Les discrepàncies entre la llengua original i la llengua terminal són l'origen dels problemes de traducció. Cal anar amb molt de compte amb les **interferències lingüístiques** i la barreja d'estructures, pràcticament inevitables quan no es té un bon domini de cadascuna de les llengües i força habituals en el cas de llengües tan properes com el català i el castellà.

D'altra banda, el traductor ha de ser fidel a l'autor traduït i ha d'intentar reflectir el seu pensament. Per a això ha d'evitar les traduccions literals, ja que rarament el que es diu en una llengua té sentit en una altra quan es tradueix al peu de la lletra. Un exemple clar d'això són els **jocs de paraules**, que no es poden traduir paraula per paraula, sinó que s'ha de buscar l'equivalent en cada llengua que transmeti l'efecte perseguit per l'autor.

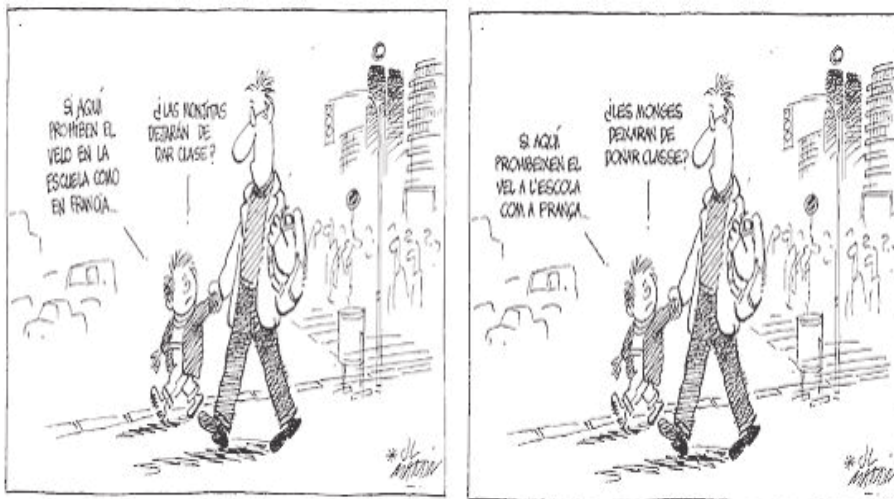
Exemple

Un exemple de joc de paraules apareix en les dites que juguen amb el sentit dels mots:

"N'hi ha sis que tenen set, però el càntir és buit perquè és nou i encara es deu".

Davant un cas com aquest, el traductor pot actuar de dues maneres: o bé no traduir la frase i explicar en una nota en què consisteix el joc de paraules (en aquest cas, jugar amb la polisèmia i paronímia que té el nom d'algunes xifres en català), o bé buscar un equivalent en l'altra llengua.

Un altre exemple de problema de traducció apareix en l'acudit següent, publicat a *El Periódico de Catalunya*, el qual serveix per il·lustrar la dificultat que comporta l'ofici de traduir.

[Transcripció de la primera il·lustració: Si aquí prohiben el velo en la escuela como en Francia... ¿las monjitas dejarán de dar clase?]

Transcripció de la segona il·lustració: Si aquí prohíbeixen el vel a l'escola com a França... ¿les monges deixaran de donar classe?]

En aquest cas, el **problema de traducció** afecta el mot castellà *monjitas*. En fer la traducció al català, el diminutiu de *monges* coincideix amb un altre terme del corpus lèxic del català, *mongetes*, cosa que causa estranyesa i una certa comicitat. Per aquest motiu, el traductor ha evitat el problema utilitzant el substantiu sense el matís afectiu que té en la versió castellana. De passada, observeu-hi un **error de traducció**: l'ús de la locució *donar clase* en comptes de la forma genuïna en català *fer classe*.

El traductor també ha de ser capaç de detectar i resoldre els paranys lingüístics i altres esculls que sorgeixen quan una comunitat lingüística desenvolupa normes particulars d'organització textual, com ara les **convencions**.

Ampliació de continguts

S'entén per **convenció** el costum, opinió, regla, etc. que s'estableix per acord exprés o tàcit entre les persones i que, per tant, és de caràcter arbitrari. Justament per aquesta arbitrarietat, per entendre les convencions és necessari familiaritzar-se amb les cultures on es formen.

Les convencions estructuren els textos i discursos i, al mateix temps, s'hi reflecteixen, de manera que la imitació directa d'una convenció en un text traduït pot no significar res o, en alguns casos, pot arribar a alterar o contradir la resta de l'enunciat.

Una part de la tasca dels traductors és inferir la **naturalesa de les convencions**, és a dir, analitzar la conveniència de traduir-les o no i, en cas afirmatiu, buscar l'equivalent en l'altra llengua. En darrera instància són els traductors els qui han de decidir què s'ha de fer en cada cas. El més habitual és adaptar la convenció original per fer-la comprensible i, fins i tot, substituir-la per una convenció de la comunitat d'arribada amb la qual es correspongui.

Algunes convencions que canvien segons les diferents cultures són les següents:

[1] Datació. La manera d'expressar la data canvia d'una llengua a una altra.

[2] Gentilicis. En molts idiomes, els col·lectius nacionals s'escriuen sempre amb majúscula (*the French, les Anglais, i Tedeschi*), a diferència del que es fa en català i en castellà, en què s'escriuen amb minúscula.

[3] Exclamació. No totes les llengües presenten la mateixa sensibilitat pel que fa a l'exclamació: per exemple, en francès i en alemany el signe d'exclamació s'utilitza més que en castellà i en català, per la qual cosa cal anar amb compte a l'hora de traduir.

[4] Nombres. En la tradició romànica el signe que separa la part entera de la fracció en els nombres cardinals és la coma (132,56€), mentre que en els països anglosaxons és el punt (132.56 €). Pel que fa a la separació dels milers, en la tradició romànica es fa mitjançant un punt (1.560€), mentre que en els països anglosaxons s'utilitza la coma (1,560 €).

Quan no s'està prou atent als possibles paranys de la traducció, s'esdevenen els **errors de traducció**, que, a grans trets, es poden definir com a ruptures de les regles de coherència d'un text traduït, siguin regles de tipus gramatical, de combinació lèxica, de congruència semàntica o de conformitat al coneixement del món i de l'experiència acumulada.

Ampliació de continguts

Pel que fa a la **gravetat**, durant el procés de traducció d'un text es poden produir errors de dues menes:

[1] Els errors que es poden considerar **greus** perquè canvien el sentit del text i, fins i tot, poden arribar a invalidar-lo totalment (per exemple, la supressió d'una negació que converteix una oració negativa en afirmativa).

[2] Els errors **lleus** que produeixen inadequacions a la situació enunciativa del text (finalitat, públic, registre, etc.) sense alterar-ne el sentit (per exemple, la traducció inadequada del tractament del destinatari del text).

Pel que fa al **grau de variabilitat**, també es distingeixen dues menes d'error:

[1] Els errors no variables, perquè estan subjectes a les regles fixades pel codi normatiu de la llengua a la qual es tradueix.

[2] Els errors variables, d'acord amb la situació d'enunciació (tipus de text, grau d'especialització, destinatari final, àmbit d'ús del text, etc.).

Exemples

Els errors més habituals de les traduccions de l'anglès al català i al castellà són els següents:

[a] La traducció dels possessius, propis de l'estructura anglesa, de manera literal, en casos en què en català i castellà hi correspon un article determinat.

*Anglès: He stretched **his** wings and turned to face the wind.*

Castellà: Extendió las alas y volvió la cara al viento.

Català: Va estendre les ales i va girar la cara al vent.

[b] A l'hora d'ordenar els elements de la frase, l'anglès és més rígid que el català o el castellà, per exemple, la qual cosa no significa que en aquestes llengües els complements es puguin col·locar de manera aleatòria.

*Anglès: And why am I so tired, **all at once**?*

Traducció literal: ¿Y por qué estoy tan cansado de pronto?

Traducció natural: ¿Y por qué estoy de pronto tan cansado? / ¿Y por qué de pronto estoy tan cansado?

En aquest cas, tot i que la traducció literal no és gramaticalment incorrecta, no és la que faria un usuari amb bons coneixements de la llengua.

[c] En anglès la idea d'acció continuada i reiterada es pot transmetre mitjançant la repetició del verb, efecte que en català i castellà s'aconsegueix d'altres maneres, com ara mitjançant noms o locucions.

*Anglès: **I try and try**, but I'll never get it!*

Traducció literal: ¡Lo intento y lo intento pero nunca lo lograré!

Traducció natural: ¡Lo intento una y otra vez pero nunca lo lograré!

Els problemes de traducció es poden definir com les discrepàncies que el traductor adverteix entre els factors del text original i els que ha de traslladar al text traduït.

EINES DE SUPORT A LA TRADUCCIÓ

La implantació de les noves tecnologies al món de la traducció ha modificat considerablement la manera de treballar dels traductors, fins al punt que avui dia la seva tasca no es concep sense un ordinador i connexió a Internet.

Les noves tecnologies informàtiques han permès incorporar l'ordinador a la traducció, de manera que el traductor ha deixat de ser l'únic agent que intervé en el procés. La màquina assumeix una part més o menys important del procés amb l'objectiu d'agilitar la tasca del traductor, incrementar la velocitat de traducció i reduir-ne els costos. **Aquests programes, però, no substitueixen la figura del traductor.**

Ampliació de continguts

Mitjançant les noves tecnologies el traductor automatitza una gran part de les seves tasques, ja que el seu ús li permet, entre altres coses, rebre els originals i enviar les traduccions per correu electrònic, treballar en equip en entorns virtuals, consultar diccionaris i bases de dades en línia, gestionar les traduccions mitjançant programes de traducció automàtica i traducció assistida. Actualment, doncs, el coneixement i ús de programes informàtics i recursos específics per a la traducció és una condició indispensable per a qualsevol persona que es vulgui incorporar al món professional de la traducció.

Segons el grau d'intervenció de la màquina, es parla de traducció automàtica o de traducció assistida per ordinador.

La **traducció automàtica** és un sistema de traducció de textos duta a terme per un programa informàtic sense intervenció humana. Aquest sistema es compon d'un diccionari de la llengua original i un diccionari de la llengua terminal (de la llengua a la qual es vol traduir el text), a més dels programes d'anàlisi del text original, de transferència i de generació del text terminal.

És a dir, el funcionament d'un programa de traducció automàtica consisteix a "llegir" o "analitzar" el text original, és a dir, a dividir-lo en segments (paraules o unitats sintàctiques), buscar en els diccionaris interns equivalències per a aquests segments i "escriure" el text terminal.

En cap cas el text resultant de la traducció automàtica **no es pot considerar un text definitiu**, ja que presenta diversitat d'errors. Els tipus d'errors produïts difereixen en alguns aspectes dels que se solen fer durant la traducció manual.

Ampliació de continguts

Els errors i anomalies que es produeixen més habitualment són els següents: equivalències estranyes o inadequades; paraules o fragments sense traduir; dobles equivalències; errors de l'original sense esmenar; grafies no normatives (barbarismes, calcs, etc.); alteració de l'ordre de les paraules en la frase; canvis de la puntuació; traducció inadequada de les metàfores, les frases fetes i els jocs de paraules; ús incorrecte de les preposicions i dels relatius; incoherència discursiva; i utilització inadequada del gènere, el nombre i els temps verbals.

Aquesta diferència fa que el traductor hagi de desenvolupar una metodologia de treball i unes habilitats específiques en aquest camp, com és l'acarament amb el text original en els diferents nivells lingüístics per tal de detectar els errors propis d'aquest tipus de traducció.

Per millorar els textos traduïts de manera automàtica cal recórrer necessàriament a la intervenció humana, que es pot fer abans, durant o després del procés de traducció automàtica. L'activitat anterior al procés, coneguda amb el nom de **preedició**, la duen a terme (idealment) lingüistes i consisteix a identificar i reformular les parts del text original que el programa no pot traduir. L'activitat posterior, o **postedició**, consisteix a reformular el text traduït produït pel programa per corregir els problemes de traducció

i fer-lo llegible.

Exemple

Original	Traducció automàtica	Traducció humana
Twinkle, twinkle, little bat how I wonder what you're at! Up above the world you fly like a tea-tray in the sky. Lewis Carroll	iCentelleo, centelleo, pequeño palo cómo me pregunto en cuál usted está! Encima sobre del mundo usted vuela como una te'- bandeja en el cielo. Tr. de SYSTRAN	Brilla, luce, ratita alada ¿en qué estás tan atareada? Por encima del universo vuelas como una bandeja de teteras. Tr. de Jaime de Ojeda

La **traducció assistida per ordinador** es basa fonamentalment en una memòria de traducció que emmagatzema segments en una llengua original (que poden ser des de paraules soles fins a paràgrafs sencers) vinculats amb els seus equivalents en una altra llengua, de manera que es puguin aprofitar en traduccions posteriors. Tanmateix, aquest sistema només és rendible en el cas de **textos molt concrets**, és a dir, textos de camps determinats d'especialització i amb un alt grau de repetitivitat. A més, en el cas de grans volums de traducció, aquest sistema permet distribuir el material entre un grup de traductors, que poden treballar en equip, i així s'assegura la coherència de les respectives decisions i del text final.

Ampliació de continguts

La traducció de manuals d'aparells electrodomèstics o de programes informàtics se sol presentar com a exemple paradigmàtic de la utilitat de la traducció assistida per ordinador. Els fabricants d'aquests aparells i programes actualitzen de manera periòdica els seus productes, actualització que habitualment consisteix només a fer lleugeres modificacions a les versions anteriors. Els nous models generen la necessitat d'actualitzar els respectius manuals d'ús en les diferents llengües d'importació dels productes. Ara bé, moltes parts de les traduccions anteriors es poden aprofitar, de la qual cosa s'encarrega la memòria de traducció del sistema de traducció assistida.

A diferència de la traducció automàtica, en aquesta modalitat el procés pròpiament de traducció és cosa del traductor, ja que la màquina només s'encarrega de recuperar els segments repetitius traduïts en una altra ocasió.

Exemple

Tal com mostra la imatge, la interfície d'un programa de traducció assistida es compon d'un programa d'alineació que crea les correspondències entre els segments dels textos originals i els corresponents segments traduïts anteriorment. En cas que no hi hagi una traducció feta, el programa permet copiar el fragment original perquè el traductor el tradueixi.

Catalán	Inglés (Reino Unido)
Escola Virtual d'Idiomes per a Universitaris	Virtual Language School for University Students
Nivell 2 - Objectius finals	Nivell 2 - Objectius finals
1.	1.
Comprensió/Expressió oral	Listening/Speaking
1.1.	1.1.
Expressar opinions o necessitats senzilles en un context familiar.	Expressing opinions.
{1}1.2.{2}Expressar el que li agrada o no li agrada{3}, en contextos familiars, utilitzant un llenguatge senzill.	{1}1.2.{2}Expressar el que li agrada o no li agrada{3}, en contextos familiars, utilitzant un llenguatge senzill.
▶ {4}1.3.{5}M{6}anifestar necessitats senzilles dins la pròpia àrea laboral o d'estudi.	{4}1.3.{5}M{6}anifestar necessitats senzilles dins la pròpia àrea laboral o d'estudi.

A l'esquerra dels diferents segments del text terminal (l'anglès) hi apareixen barres de diversos colors que mostren el grau de coincidència amb el text que es vol traduir: el verd indica els segments totalment recuperats per la memòria de traducció; el blau, els segments parcialment traduïts; i el blanc, els segments sense cap equivalent i que, per tant, s'han de traduir sencers.

Aquest sistema de traducció permet, pel que fa al traductor, agilitar de manera eficaç la seva feina i augmentar el seu rendiment en estalviar-li les tasques mecàniques i rutinàries i, pel que fa a l'empresa o organisme, reduir el temps i el cost de la traducció.

Els nous sistemes de traducció, tant l'automàtica com l'assistida, s'han de concebre com a eines de suport a la tasca traductora, però en cap cas no s'ha de pensar que poden reemplaçar la figura del traductor.

MATERIAL DE CONSULTA PER AL TRADUCTOR

Per resoldre amb èxit els problemes de traducció és important conèixer les eines de què es pot disposar. D'entrada cal dir que aquestes són diverses, i que sovint han estat pensades per a propòsits aliens a la traducció, com són la redacció i la correcció de textos.

Així, doncs, les eines genèriques de consulta més habituals del traductor són els diccionaris, les gramàtiques, els manuals d'estil, les fonts de documentació generals (amb informació no estrictament lingüística) i els textos paral·lels.

Els **diccionaris** poden ser de diversos tipus segons el propòsit que tenen (diccionaris de llengua, terminològics, de sinònims i antònims, bilingües, de barbarismes, de dificultats i dubtes, etc.). El traductor els haurà de triar d'acord amb les seves necessitats específiques.

Ampliació de continguts

Alguns diccionaris útils per al traductor són els següents:

[a] *Diccionari castellà-català* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997)

[b] *Diccionari català-castellà* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994)

[c] *Diccionari auxiliar* (Moià. Josep Ruaix i Vinyet, 1996)

[d] *Diccionari de parany de traducció anglès-català* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1999)

[e] *Diccionari de parany de traducció francès-català* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2000)

[f] *Diccionari de parany de traducció italià-català* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2001)

S'ha d'anar molt amb compte amb la informació que el diccionari proporciona de cada terme, com ara la vigència cronològica (mot actual o arcaic), el nivell d'ús (dialectal, vulgar, col·loquial, poètic, etc.), l'àmbit (científic, religiós, artístic, etc.) i les diferents accepcions quan es tracta de mots polisèmics, és a dir, amb més d'un significat.

Exemple

És un error habitual traduir sistemàticament la conjunció castellana *pues*, tant si és causal (equivalent a *porque*, *ya que*, *puesto que...*) com si és consecutiva (*luego*, *por lo tanto...*), per la catalana *doncs*. Segons la informació que en dona el diccionari, només en el segon cas s'ha de traduir en català per *doncs* o equivalents. Quan introdueix una oració causal, la conjunció *pues* equival a *perquè*, *ja que*, *puix que*, etc. Noteu, de passada, que el diccionari ens informa que la conjunció causal *car* és arcaica, per la qual cosa abans de decantar-se per una forma o una altra caldrà estudiar quina és la més idònia per al tipus de text que es tradueix.

Com a eina al servei de qualsevol persona relacionada amb l'edició i publicació de textos, els **manuals d'estil** també són útils per al traductor. En aquests manuals el traductor pot trobar, entre altres ajudes, resposta als aspectes gràfics o visuals del text, com ara que per marcar els diàlegs en alemany es fan servir les cometes (« »),

Exemple

Softcatalà, una associació sense finalitat de lucre creada amb l'objectiu bàsic de fomentar l'ús del català a la informàtica, a Internet i a les noves tecnologies, ha elaborat una guia d'estil en la qual estableix les normes que s'han d'aplicar a totes i cadascuna de les traduccions que s'hi fan. Tot i que no es tracta d'una gramàtica ni d'un diccionari, s'hi inclouen algunes normes gramaticals que solen ser poc conegudes o que solen provocar confusió entre traductors i correctors.

Amb la publicació en línia d'aquest document, Softcatalà vol posar la seva experiència a l'abast de tothom qui vulgui escriure programes en català, traduir-ne d'altres llengües o que simplement tingui curiositat per aquest món de confluència entre la llengua i

la informàtica.

Dins el que s'ha anomenat **fonts de documentació generals** s'hi inclou qualsevol document, situació o fenomen que aportí al traductor una informació no estrictament lingüística, és a dir, informació per ampliar el coneixement del món, com ara les enciclopèdies. Són útils quan s'han de traduir referències a fenòmens propis d'una cultura (la cultura original), però que no existeixen en una altra cultura (la cultura terminal) o hi tenen un valor diferent.

Exemple

En el text següent, el traductor ha resolt la manca de referent cultural en la llengua terminal (el castellà) pel que fa a certs fenòmens de la cultura popular i tradicional catalana.

Text original	Text traduït
Al marge de la música i la dansa, la cultura popular i tradicional catalana compta amb un seguit de manifestacions específiques que la fan interessant per innovadora i única. En aquest sentit, destaquen les propostes exemplificades pels trabucaires, els bastoners , els diables, els artesans que vetllen per la conservació d'oficis ancestrals, els geganters, els grallers, els castellers...	Al margen de la música y la danza, la cultura popular y tradicional catalana cuenta con una serie de manifestaciones específicas que la hacen interesante por innovadora y única. En este sentido destacan las propuestas ejemplificadas por los trabucaires, los bastoners (danzantes del paloteado) , los diablos, los artesanos que velan por la conservación de oficios ancestrales, los fabricantes de gigantes y cabezudos, los elaboradores de chirimías, los castellers (participantes en la formación de torres humanas)...

[Extret de www.totcultura.com/ftp/totcultura/popc.htm]

Els **textos paral·lels** són els que tracten del mateix tema que el text que es tradueix o que tenen una funció semblant i que, a més, són produïts per parlants competents, amb la qual cosa serveixen de model pel que fa a les convencions textuais, el vocabulari i la fraseologia utilitzats, entre altres utilitats. Habitualment el traductor hi recorre per suplir les deficiències del material exposat en els apartats anteriors, i solen ser un recurs força útil perquè ofereixen informació de l'ús real de la llengua en situacions molt concretes.

Solen ser textos corresponents a gèneres molt estandarditzats, com ara les instruccions dels quadres de diàleg i els menús desplegable del Word, caracteritzats, d'una banda, per l'ús de vocabulari especialitzat i, de l'altra, per la formulació d'ordres o instruccions.

Exemple

En cas de traduir al català un manual d'informàtica, a l'hora d'explicar les diferents opcions de la barra d'eines, la millor solució és consultar els menús desplegable del Word en català i veure com resolen aquests trets més específics. En el cas de la formulació en català de les ordres de l'usuari a l'ordinador s'utilitza l'imperatiu en segona persona del singular (que correspon al tractament de tu) i en castellà, l'infinitiu. És a dir, en castellà s'utilitza "Abrir" i "Salir" i en català, "Obre" i "Surt".

La competència estratègica del traductor s'ha de complementar amb l'ús adequat de les eines, com ara diccionaris o fonts de documentació.

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 8 d'Argumenta ha estat elaborada per Lluïsa Vallmanya Cucurull. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 8. Vull corregir un text i traduir-lo. Disponible a: <http://www.uab.cat/servei-llengues>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

